

På dybt vand

Josephine Nielsen-Bergqvist
Kunsthistoriker og museumsinspektør

Fig. 1 Like Rings in Water (detail) (2023)

Fig. 2 Ark (detail) (2023)

Vand. På én gang berigende, nærende og altudslettende. Vand, der giver og tager. Vand, der stiger og udebliver. Vand, der i små klukkende skvulp omfavner ens krop på en svømmetur, men som også kan forvandles til meterhøje bølger, der river alt fra hinanden. Vand, der i årtusinder har ført mennesker på rejse, men også kan blive deres værste fjende. En potent mod- og medspiller.

I en række spektakulære værker beskæftiger kunstner Peter Callesen sig netop med vandets dobbelttydige karakter. De rummer – som vandet selv – både noget håndgribeligt og noget metaforisk. Callesen arbejder i sine værker med det eksistentielle, livet, menneskets grundvilkår, men også med følelser som eksempelvis angst, afmagt og håb, der opstår, når tankerne falder på klimaet og den globale opvarmning.

At Callesen i 2023 gør vandets kræfter til tema for sine værker, er ganske aktuelt, den globale opvarmning taget i betragtning. Det kan være svært at se, hvad man som et enkelt individ kan gøre ved klimaforandringer, og det kan til tider skabe modløshed. Med den lille, minimalistiske skulptur *Like Rings in Water* viser Callesen os, hvordan en lille bevægelse kan flytte ved masserne. For når en lille dråbe rammer vandoverfladen, så spreder ringene sig.

En skrøbelig redning

Den 2,5 meter store *Ark* er udformet som en tømmerflåde. Alene titlen er tvetydig, og refererer på én gang til papirstykkerne, selve arkene, og til den ark, som Noa byggede i *Det Gamle Testamente* for at redde mennesket og dyrearterne fra Syndfloden. Men samtidig har et historisk forlis og et af kunsthistoriens store malerier inspireret Callesen til den monumentale installation.

I 1816 forliste den franske fregat *Medusa* flere sømil fra Senegals kyst. Knap 150 af de ombordværende blev bjærget på en 20 meter lang tømmerflåde, der skulle fastgøres til resten af redningsbådene, men rebene bristede, og passagererne flød fra, overladt til sig selv. Efter 12 dage til søs blev de skibbrudne reddet i land af briggen *Argos*, men da var der kun 15 overlevende. Resten havde enten begået selvmord, var blevet kastet i vandet – eller ædt af de ombordværende.

To år efter forliset forevige den franske kunstner Théodore Géricault (1791-1824) hændelsen, og han påbegyndte maleriet *Le radeau de la Méduse (Medusas flåde, Louvre)* på baggrund af interviews med overlevende passagerer fra tømmerflåden. I 1819 blev værket udstillet og vakte furore i det franske kunstmiljø.

Géricault skildrede i *Le radeau de la Méduse* netop dét øjeblik, hvor de overlevende skimter redningen i skikkelse af *Argos* og får fornyet håb. Callesens tømmerflåde er i sig selv et symbol på håb. Den holder os oppe over vandet, den kan redde os fra druknedøden – men den er ligesom havet tvetydig. For selv om tømmerflåden er en redningsplanke, er den samtidig skrøbelig over for havets kræfter, og der skal ikke mere end en bølge til, før man skylles over bord.

Callesens tømmerflåde er bygget af ca. 3.000 A4-ark. Papirerne er et print af FN's klimarapport, der beskriver klodens tilstand anno 2022, og de scenarier, vi står overfor, hvis ikke vi ændrer kurs. Den kommer dog også med løsninger på, hvordan vi kan bremse den globale opvarmning med fx teknologi og adfærdændringer, og den kan derved ses som en status – en konkret redningsplanke, som vi lige nu kan klamre os til. Fortsætter vi upåagtet, vil temperaturen stige til mellem 3 og 5 grader i år 2100. Fortsætter udledningen af drivhusgasser som

nu, vil havniveauet stige op til 0,76 meter frem mod 2100 – og hvis isen i Arktis og Antarktis smelter hurtigere end forventet, er der risiko for vandstigninger på op til 2 meter.

Vandet gennemstrømmer kultur, sprog og tanker

Vandet har en symbolsk betydning, og spiller en særlig rolle i alverdens religioner og mytologier – i kristendommen døbes man ved at få vand i håret, i jødedommen har man Mikveh, et rituelt bad, der symboliserer renselse og nye begyndelser, i islam vasker man hoved, hænder og fødder før bøn, i hinduismen har floden Ganges en hellig betydning, og i buddhismen kan man få en vandbegravelse. Vandet er så essentielt, at det ikke bare er altafgørende for liv og natur, men også strømmer gennem vores kultur og sprog: Du kan føle, at du drukner i opgaver, at en enkelt dråbe får bægeret til at flyde over. Ting kan brede sig som ringe i vandet, du kan følge med strømmen, træde vande, lade dig flyde med – eller være på dybt vand.

I værket med netop den titel, *In Deep Waters*, ser vi en dobbeltfigur spejlet om vandets horisontale akse. Værket er et klassisk Callesen-værk i A4-format, hvor der skæres væk, men ikke tilføjes ekstra. I dette tilfælde er det en mand, der er skåret ud og foldet ned, så han hænger under vandoverfladen. Figuren er et udtryk for vores eget jeg. For holder vi os selv oppe, eller trækker vi os selv ned?

Flydende Flyttekasse / Floating Box fra 2020 blev til, efter at Callesen flyttede fra København til Mors. Omdrejningspunktet i værket er forsøget på at pakke hele sit liv ned og at få det hele med. Kassen er – som en anden Pagtens Ark – lastet med det mest værdifulde, man ejer. Alt det, man ikke kan undvære. Måske kommer kassen med genstandene sikkert i havn, eller måske vil den drive rundt i oprørt hav. Formentlig vil minderne synke i glemsel, når flyttekassen er blevet gennemvædet og opløst af vand.

Lille menneske, store hav

Som romantikkens malere er Callesen fascineret af den store, voldsomme natur. En del af malerne fandt deres motiver i den overvældende natur – stejle klipper, isfyldte farvande og mystisk tåge – dét, som er større, end vi som mennesker kan begribe og kontrollere. I romantikken dyrkede især kunstnere som Casper David Friedrich (1774-1840) og I.C. Dahl (1788-1857) denne fascination af naturfænomener, der har kræfter så store, at vi kun kan stå magtesløse tilbage. En natur, der på den ene side er smuk, men som samtidig overrumpler os med sin styrke, vildskab og uregerlighed.

Callesens fascination af den voldsomme natur ses fx i den lille skulptur *Eismeer III* (2016), hvor et skib er skruet ned af isen. Kun masten stikker op. I værket har Callesen transformeret et stykke fladt A4-papir til et minidrama i 3D, hvor isflagerne stikker op over overfladen og bryder med papirets todimensionelle væsen sammen med skibets ramponerede mast. Inspirationen til *Eismeer III* har Callesen fundet i Friedrichs maleri af samme navn fra 1823-24. Friedrich fandt sin inspiration til maleriet i sin samtids store polarekspeditioner.

Flere af Callesens værker kredser om naturens store kræfter. Det ses både i *Surfer* (2023), der viser en mand surfe på en dør, mens hans ejendele flyder rundt i vandet, i *Flood* (2023) ses Ribe Domkirkes Mariatårn stikke op over vandet med en båd tøjret til vejrhøjen, og i det monumentale værk *Wave* er vi vidne til 'the point of no return'.

Fig. 3 *In Deep Waters* (detail) (2023)

Fig. 4 *Flydende Flyttekasse / Floating Box* (2020)

Ligesom de andre omtalte værker fra 2023 er *Wave* skabt til Callesens soloudstilling *På dybt vand* på Ribe Kunstmuseum, 2023, Sophienholm, 2023, og Skive Museum, 2023-24. Den ca. 6 meter lange installation er i den ene ende formet som enkelte snefnug, der ligger spredt på et podie. Snefnuggene smelter sammen et efter et, og danner en samlet vandmasse, der rejser sig, knækker og skyller videre gennem rummet. Det er en voldsom installation, fyldt med drama: Skummet sprøjter fra bølgetoppen, og kommer man tæt nok på værket, vil man se, at skummet består af hundredvis af bittesmå menneskekroppe. Ved at legemliggøre skumsprøjtene åbner værket for forskellige læsninger. En af dem kan være, at vandet strømmer i vores kroppe, og at vi sammen med andre levende organismer er skabt af store dele vand. En anden vinkel, som Callesen selv har nævnt, er, at vandet både flytter genstande og mennesker med sig, og at *Wave*'s skum også kan tolkes som bådflygtninge, der i desperation krydser de store have i håbet om et bedre liv. Men værket kan også ses som en kommentar til, at klodens opvarmning er menneskeskabt, og når polarisen først smelter, og bølgen ruller, bliver den svær at stoppe.

All in the Same Boat? kan ses i forlængelse af *Wave*. For når vandet forårsager ødelæggelser enten ved at stige eller udeblive, rammer det os mennesker. Klimaforandringerne er globale, men de rammer forskelligt. Allerede nu er østater i gang med at forberede sig på de stigende vandmasser, og andre dele af verden vil udtørre. Det vil formentlig betyde, at befolkninger vil flygte fra deres hjemlande – og at vi i en snarlig fremtid vil opleve klimaflygtninge emigrere. *All in the Same Boat?* består af ca. 700 menneskefigurer, der er skåret ud af et 3,5 x 4,6 meter stort stykke papir. De mange skikkelser hvirvler ud og ind mellem hinanden og former tilsammen en båd, der driver rundt på papirhavet uden årer. I værkets podie er der skåret en fordybning, så båden kan sænkes ned under 'vandspejlet'. Aftrykkene af figurerne ligger som silhuetter i vandoverfladen, og vidner om, at det er alle slags mennesker, der får brug for en redningsbåd, når havet og naturen viser tænder. Nogle af dem er ikke kommet helt fri fra papiret, og ligger efterladt tilbage. Der var ikke plads.

Opløsning

At bygge en tømmerflåde af papir er i sig selv paradoksalt. At bygge en meterlang flodbølge i papir er paradoksalt. At lade papiret forvandle sig til et vandspejl med små ringe er paradoksalt. Papir er skrøbeligt materiale, der på den ene side kræver masser af vand for at blive produceret, og på den anden side kan opløses og forsvinde, når det bliver gennemblødt. Det tyder på, at Callesen i sine værker vil vise os, at vi lige nu kan holde os oven vande, men at vi ikke skal vente for længe – for så opløses papiret, så knækker bølgen, tømmerflåden synker. Vi synker.

Fig. 5 *Wave* (detail) (2023)